

Δέσποινα Στεφ. Μιχάλαγα
 Επικ. Καθηγήτρια
 Τμήμα Θεολογίας
 Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ο Σμύρνης Χρυσόστομος *ipsis verbis*

Ευχαριστώ πολύ το Διοικητικό Συμβούλιο της Ενώσεως Σμυρναίων και ιδιαίτερος τον πρόεδρο κ. Αρχοντάκη για την τιμητική πρόσκληση να αναλάβω την επετειακή, στη μνήμη του εθνο-ιερομάρτυρος Σμύρνης Χρυσοστόμου και των συν αυτώ αναιρεθέντων κληρικών και λαϊκών, σημερινή ομιλία.

Αποδέχθηκα ασμένως, χωρίς περίσκεψη, θεωρώντας χρέος μου να προσφέρω κάτι μικρό, τόσο στη μνήμη της αλησμόνητης πατρίδας μας, όσο και στην ενδυνάμωση του νέου εκεί εκκλησιαστικού φυράματος, αφού μόλις συμπληρώνεται ένας χρόνος αφότου η Σμύρνη και η περιοχή της απέκτησαν και πάλι ποιμενάρχες.

Παρίσταμαι όμως σήμερα με αισθήματα δέους, έχοντας κατά νου όχι τις ιστορικές γνώσεις μου, αλλά τις αναμνήσεις των διηγήσεων των παππούδων μου και των άλλων συγγενών μας για την πόλη της Σμύρνης. Οι διηγήσεις οπωσδήποτε επικεντρώνονταν στην καταστροφή, το μεγαλύτερο όμως μέρος τους αφορούσε στην καθημερινότητα: τις χαρές και τις λύπες, τις γιορτές, τις ανθρωπίνες σχέσεις, τους έρωτες, τις ενδυμασίες, τα κεντήματα, τα φαγητά, την παραγωγή, τις συναλλαγές κ.ά., πάντοτε διανθισμένες με φράσεις του χαρακτηριστικού γλωσσικού ιδιώματος.

Η καθημερινή ζωή των κατοίκων της Σμύρνης, του νέου ποιμνίου του, ήταν επίσης αυτή, η οποία αναδεικνύεται στον ενθρονιστήριο λόγο του από Δράμας Χρυσοστόμου. Ευχαριστώ και από τη θέση αυτή τον άρχοντα κ. Πανώτη, ο οποίος μου υπέδειξε το σχετικό κείμενο.

Ο εθνο-ιερομάρτυς, το οποίο τιμούμε σήμερα, Χρυσόστομος Καλαφάτης γεννήθηκε το 1867 στην Τρίγλια της Βιθυνίας και μαρτύρησε το 1922 στη Σμύρνη. Αριστούχος απόφοιτος της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, πνευματικό ανάστημα του πατριάρχη Κωνσταντίνου Ε', διακόνησε αρχικά στις μητροπόλεις Μυτιλήνης και Εφέσου και το 1902 εκλέχθηκε μητροπολίτης Δράμας, Φιλίππων και Ζιχνών. Κατά τη διακονία του εκεί, έκτισε στην πόλη σχολεία, νοσοκομείο, γυμναστήριο και μητροπολιτικό μέγαρο. Φρόντισε επίσης για την ανοικοδόμηση οικιών για τους καπνεργάτες και ίδρυσε πολλά φιλανθρωπικά καταστήματα. Δραστηριοποιήθηκε ακόμη στην αντιμετώπιση της τρομοκρατικής δράσης των κομιτατζήδων και η εθνική του δράση έγινε πρόξενος της

απομάκρυνσης από την επαρχία του το 1909. Φαίνεται ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία έδειχνε ανοχή στις ιδεολογικοπολιτικές ζυμώσεις, ενώ το Οικουμενικό Πατριαρχείο είχε εντείνει την προσπάθεια για την προστασία του πλειονοψηφούντος ελληνικού πληθυσμού της Μακεδονίας και της Θράκης από τη φονική δραστηριότητα των Βουλγάρων, αλλά και τις έντονες εθνοφυλετικές πίεσεις των ρουμανιζόντων Βλάχων και των αλβανοφώνων Ιλλυριών, ενόψει της απελευθέρωσής τους από την οθωμανική κυριαρχία. Μεταξύ του 1897-1904 θυσιάστηκαν περισσότεροι από 700 ιεράρχες, κληρικοί, δάσκαλοι, γιατροί και πρόκριτοι επειδή παρέμειναν πιστοί και αμετακίνητοι στην προγονική ελληνική τους παράδοση. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Ιωακείμ Γ' ξεκίνησε πρώτος το Μακεδονικό αγώνα, όταν συνειδητοποίησε το αναπόφευκτο των εθνικιστικών συγκρούσεων, χειροτονώντας νέους και δυναμικούς αρχιερείς, οι οποίοι αντιτάχθηκαν στα σχέδια των Βουλγάρων κυρίως. Πρόκειται για τους πολλά τότε υποσχόμενους νέους ιεράρχες του Οικουμενικού Πατριαρχείου: Καστορίας Γερμανό Καραβαγγέλη, Δράμας Χρυσόστομο Καλαφάτη, Πελαγονίας Ιωακείμ Φορόπουλο, Γρεβενών Αιμιλιανό Λαζαρίδη και μερικούς ακόμη. Προσόντα τους ήταν το αδιάβλητο ήθος, το δυναμικό και ορθόδοξο σθένος, η σοβαρή εκκλησιαστική κατάρτιση και εμπειρία, η γλωσσομάθεια, η ρητορική ικανότητα, η φιλοπατρία κ.ά. Η Υψηλή Πύλη παρακολουθούσε τους αγώνες των ιεραρχών αυτών και απαίτησε από το Πατριαρχείο την αντικατάσταση των «μακεδονομάχων», Καστορίας Γερμανού και Δράμας Χρυσόστομου. Για τον ίδιο λόγο διέγραψε το Χρυσόστομο από τον κατάλογο των εκλογίμων για το πατριαρχικό αξίωμα, το 1913 μετά το θάνατο του Ιωακείμ Γ' και αρνήθηκε, το 1915, να τον δεχθεί ως συνοδικό, χαρακτηρίζοντάς τον ταραχοποιό.

Το 1910 εκδήμησε ο Σμύρνης Βασίλειος, ένας από τους τελευταίους εκφραστές της εθναρχίας κατά το 19^ο αιώνα. Αυτόν διαδέχθηκε, με μετάθεση, ο από Δράμας Χρυσόστομος Καλαφάτης. Ο ενθρονιστήριος λόγος του Χρυσόστομου, με τον οποίο θα ασχοληθούμε σήμερα, εκφωνήθηκε στο μητροπολιτικό ναό της Σμύρνης, την Αγία Φωτεινή, στις 10 Μαΐου 1910.

Στο κείμενο μάλιστα, ο ίδιος σημείωσε χρονικές λεπτομέρειες, όπως: *προ δύο μόλις ημερών για την ημερομηνία της εκλογής του, η οποία επιβεβαιώνεται από το απόσπασμα εκκλησιαστικών ειδήσεων της εβδομαδιαίας τότε εκκλησιαστικής επιθεώρησης ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ, την 8^η Μαΐου 1910. Η ίδια πηγή διευκρινίζει ότι η ημέρα υποδοχής του Χρυσόστομου στη Σμύρνη, η 10^η Μαΐου δηλαδή, ήταν Δευτέρα και εκ μέρους του ποιμνίου υπήρξεν ενθερμωτάτη και εγκάρδιος.* Εννοείται ότι οι ημερομηνίες αφορούν στο παλαιό ημερολόγιο, το οποίο με επίσημη απόφαση άλλαξε στην Ελλάδα την άνοιξη του 1923.

Στο λόγο του ο Χρυσόστομος δίνει επίσης την τοπική σημειολογία: *αναβαίνω τας ενδόξους ταύτας βαθμίδας του ιστορικού θρόνου της Αποστολικής ταύτης Εκκλησίας, τα σκαλοπάτια δηλαδή του ι. ναού της Αγίας Φωτεινής.*

Μικρό στοιχείο της μικροϊστορίας αποτελεί ακόμη η αναφορά του Χρυσοστόμου ότι: *ως άλλος υδατόσωστος Μωυσής μετά τη εν τη ζοφερά και ασελήνω και ερεβώδει νυκτί της προχθές εν τη ανοικτή θαλάσση επισυμβάσαν δεινήν σύρραξιν δύο τουτ' αυτό κολοσσών, καθ' ην ητενίσαμεν κατά πρόσωπον τον θάνατον εν υγροίς τάφοις.* Το πλοίο το οποίο τον μετέφερε στη Σμύρνη συγκρούστηκε με άλλο και ο Χρυσόστομος παραλληλίζει τον εαυτό του με το Μωυσή, που βρέφος σώθηκε στο Νείλο. Παρομοιάζει επίσης τη δική του εκλογή με σωτηρία, μετά την πάλη με τα ουρανομήκη φυλετικά κύματα, όπως ο προφήτης Ιωνάς σώθηκε στην κοιλία του κήτους.

Ο λόγος του Χρυσοστόμου είναι έμπλεος συναισθηματικού φορτισμού. Πρόκειται για ένα ρητορικό κείμενο, γεμάτο παλμό και ορμή, που απορρέει από τον ενθουσιώδη χαρακτήρα του συντάκτη.

Εισαγωγή του λόγου του αποτελούν οι τελευταίες λέξεις του Ιωάννου, του ιερού Χρυσοστόμου, πριν ξεψυχήσει: *Δόξα τω Θεώ πάντων ένεκεν.* Για τη φράση αυτή δηλώνει ο Σμύρνης Χρυσόστομος ότι, όπως αποτέλεσε το τέλος και την αντάξια επωδό της τραγωδίας, αλλά και της γονιμώτατης σταδιοδρομίας του ομωνύμου του, μεγάλου πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, με τον ίδιο τρόπο αντιμετώπισε και εκείνος τις προηγούμενες ταλαιπωρίες του της μέχρι της χθες θυελλώδους κυριολεκτικώς ειπείν Εκκλησιαστικής και Εθνικής του διακονίας. Θεωρούσε δηλαδή, σύμφωνα με τα δικά του λόγια, ότι βίωνε τον θρίαμβον της αθωότητος και την κατίσχυσιν και το στεφάνωμα του δικαίου, δια μέσου ποικίλων και σκληρών δοκιμασιών.

Μη λογίσησθε, αδελφοί, αφροσύνην μου λέει, χρησιμοποιώντας εικόνες από τη δεύτερη προς Κορινθίους επιστολή του Παύλου, προκειμένου να αναδείξει και τις δικές του περιπέτειες, καταλήγοντας με παράφραση του 65^{ου} ψαλμού του Δαυΐδ: διήλθομεν δια μαχαίρας, δια πυρός, δι' ύδατος και εξήλθομεν εις αναψυχήν.

Αναλογίζεται ακόμη τους προκατόχους του στο θρόνο της Σμύρνης, τους πρώτους της επισκόπους Βουκόλο και Πολύκαρπο. Γράφει: *εκλείσαν και κατελάμπρυναν μεγάλα και επιφανή ονόματα και στοιχεία από των Αποστολικών εκείνων ανδρών των Βουκόλων και Πολυκάρπων. Δεν παραλείπει δε και τους νεώτερους: μέχρι και των νεωτέρων χρόνων, καθ' ους εξέχει επί της επιφανείας των συγχρόνων και των ολίγω πρότερον προγεγονότων η μεγάλη Αρχιερατική φυσιογνωμία και προσωπικότης του Ιερωτάτου και Ελληνοπρεπεστάτου εκείνου Ιερομάρτυρος Γρηγορίου του Πατριάρχου, δηλαδή τον εθνομάρτυρα πατριάρχη Γρηγόριο Ε', τον από Σμύρνης, του οποίου το λείψανο θησαυρίζει ο μητροπολιτικός ναός της*

Αθήνας. Τον άμεσο προκατόχό του επίσης: και του προτετελευτηκότος αγίου και εναρέτου αμέσου ημών προκατόχου Βασιλείου. Ο λόγιος Σμύρνης Βασίλειος, όπως προαναφέρθηκε, απεβίωσε στην έδρα του στις 22 Ιανουαρίου 1910 και είχε αγαπηθεί πολύ από τους Σμυρναίους εξαιτίας της ευλάβειάς του καθώς και του ασκητικού και αφιλοχρήματου χαρακτήρα του.

Ο Χρυσόστομος αναφέρεται στη νέα του επαρχία με τα θερμότερα λόγια. Την χαρακτηρίζει: *το τετιμημένον τούτο έδαφος της κάλλει και μεγέθει και ακμή εις εμπορίαν και εις πάσαν άλλην εκδήλωσιν θρησκευτικής, παιδευτικής, φιλανθρωπικής και πάσης άλλης εθνικής ζωής και πολιτισμού υπερλάμπρον ταύτης Μητροπόλεως.* Ας σημειωθεί ότι το 1900 το Οικουμενικό Πατριαρχείο είχε στη δικαιοδοσία του στη Μικρά Ασία 20 μητροπόλεις, 4 επισκοπές και 3 πατριαρχικές εξαρχίες (από το σύνολο 80, 19 και 5). Η Αθήνα είχε 128.935 κατοίκους και η Σμύρνη 256.500 από τους οποίους οι χριστιανοί υπολογίζονται στο 1/3. Παρότι η μητρόπολη της Σμύρνης είχε μικρή εδαφική έκταση, ο θρόνος της ήταν ισχυρός και δεν αφομοιώθηκε από τη γειτονική μητρόπολη Εφέσου, ακριβώς επειδή και η πόλη ήταν σημαντικότερη και αυτή, όπως το λιμάνι της, απολάμβαναν εξαιρετικών προνομίων. Η σημασία δε της θέσης της Σμύρνης στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου και η ανάδειξή της σε κέντρο διεθνούς εμπορίου ευνόησε τη διαμόρφωση κοινοτικών θεσμών.

Ο ενθρονιστήριος λόγος του Σμύρνης Χρυσοστόμου είναι διαρθρωμένος σε δύο μέρη. Το πρώτο χωρίζεται επίσης σε δύο, όπου στο πρώτο ο ιεράρχης παραδίδει βιογραφικές του πληροφορίες, εκφράζοντας την ευγνωμοσύνη του για την ανάρρησή του στο θρόνο της Σμύρνης και στο δεύτερο τμήμα του πρώτου μέρους αναδεικνύεται η σημασία της πόλης, στη θεολογική και εκκλησιαστική σκέψη. Το δεύτερο μέρος του λόγου του Χρυσοστόμου αφορά στους οραματισμούς και τα μελλοντικά του σχέδια για τη διαποίμανση της πόλης.

Η ευγνωμοσύνη του Χρυσοστόμου για την ευεργεσία του Κυρίου στο πρόσωπό του με την ανάληψη της ποιμαντορίας της Σμύρνης είναι συγκινητική: *Το ότι εγεννήθην, τολμώ να είπω, αναμφισβητήτως υπό αισιωτάτας ώρας, υπό λαμπρόν αστερισμόν και ανεβιβάσθην άνωθεν εις ην εξ αγνής συμπαθείας και δι' αγνά υψηλά ιδεώδη ωνειροπόλησα έξοχον τιμήν του Αγγέλου της Σμυρναίων Εκκλησίας, ίνα καταυγασθώ πρώτος υπό του ανεσπέρου φέγγους του φαεινού αστέρος της Αποκαλύψεως και της χρυσής ταύτης λυχνίας και καταυγάσω είτα τας διανοίας και καρδίας των εις τας ποιμαντορικάς μου φροντίδας εμπειπιστευμένων πνευματικών μου τέκνων, και ότι παν το περί εμέ και εις εμέ αφορών ήτο και είνε έργον αποκλειστικόν της Χάριτος του Θεού και ουδέν ουδενί, αλλ' ουδ' εμαυτώ χρεωστώ τι ...*

Ο Χρυσόστομος μιλά αρκετές φορές για τον αποστολικό θρόνο της Σμύρνης και για τον άγγελο της Εκκλησίας της Σμύρνης. Αποστολικός

θρόνος ή αποστολική Εκκλησία είναι όποια ιδρύθηκε από τους Αποστόλους, τους μαθητές του Κυρίου. Η περίπτωση της Σμύρνης βέβαια είναι ιδιαίτερη, αφού χρειάζεται επίσης η αναφορά στην Αποκάλυψη, το έργο το οποίο ο Ευαγγελιστής Ιωάννης έγραψε εξόριστος στην Πάτμο και όπου αναφέρεται στις επτά Εκκλησίες της Μικράς Ασίας, τους επτά αστέρες ή τις επτά λυχνίες της Αποκαλύψεως, όπως ονομάζονται, την Έφεσο δηλαδή, τη Σμύρνη, την Πέργαμο, τα Θυάτεια, τις Σάρδεις, τη Φιλαδέλφεια και τη Λαοδίκεια. Σύμφωνα με το όραμα του Ιωάννη, ο ίδιος ο Κύριος του υπαγόρευσε επιστολές προς κάθε μία από τις πόλεις αυτές. Η δεύτερη επιστολή (Αποκ. 2, 8-11) η οποία αφορά στη Σμύρνη, φανερώνει μια μικρή και φτωχή Εκκλησία, πλούσια όμως σε αξίες. Ο Κύριος ενθαρρύνει την Εκκλησία της Σμύρνης αφού, έχοντας θέσει ένα συγκεκριμένο όριο δοκιμασίας, έχει προσορίσει για τα μέλη της το δώρο της ζωής μετά το θάνατο. Ο Χρυσόστομος γράφει χαρακτηριστικά: *Εκκλησία ης το καταποντισμόν παντοιοτρόπως εμηχανεύθη ο απ' αρχής πολέμιος, είνε η διά τούτο κληθείσα Εκκλησία των μαρτύρων Θεοδόξαστος Εκκλησία της Σμύρνης. Τα θέατρα, αι αγοραί, αι πλατεία και αι στοαί, το χώμα όλον της πόλεως ταύτης είνε εξυμωμένον εκ των τιμίων αιμάτων στρατιάς ουρανίου και νέφους πυκνού Χριστιανών μαρτύρων. Πόσο πικρή φράση, αλήθεια, ακούγεται σήμερα που γνωρίζουμε τα γεγονότα της καταστροφής!*

Ο Χρυσόστομος όμως την ημέρα εκείνη του Μαΐου είχε τύχει θριαμβευτικής υποδοχής. Έβλεπε γύρω του «φαιδρά πρόσωπα», «ακτινοβολούντα πρόσωπα», «ακράτητο ενθουσιασμό» και «έξαλλη θερμότητα» από τους κατοίκους της Σμύρνης, *αδιακρίτως τάξεως, γένους, ηλικίας και καταστάσεως, όπως έλεγε. Η υποδοχή αυτή τον χαροποιούσε: η χαρά δε αύτη και συγκίνησις, υφ' ων πληρούται η ψυχή μου, είνε υπερβάλλουσα και υπερέχουσα πάντα νουν, και τον ενδυνάμωνε: βαθύτατα εγγίζουσι και δονούσι τα χορδάς της στενώς επικοινωνούσης μετά των υμετέρων ψυχών ψυχής μου, τα κατάδηλα ταύτα πάντα και αλάθητα σημεία και τεκμήρια της μέχρι λατρείας προβαινούσης αγάπης και του ενθουσιασμού σας, εκορύφωσαν και την εν εμοί χαράν και τον ενθουσιασμόν και την συγκίνησιν και αφοσίωσιν, υφ' ων επληρώθη ... η περίφοβος και δειλήμων ψυχή μου.*

Με τα δικά του λόγια: *μόνον δια της γλώσσης αγγέλων θα ήτο δυνατόν να παρασταθή η έξαρσις και ο ενθουσιασμός εις ον αναβιβάζουσι την εμήν ψυχήν τα περί εμέ τελούμενα.*

Στην εισαγωγή του δεύτερου μέρους του λόγου του ο Χρυσόστομος δηλώνει ότι: *γνωρίζω ότι έρχομαι, ... μετά χειμώνα, κατόπιν δεινής ενταύθα κοινοτικής τρικυμίας και κατ' ακολουθίαν αναμένω να χαιρετίσω την χαραυγήν νέου έαρος, διανθίζοντας με ανοιξιάτικες εικόνες την ομιλία του. ... οφείλομεν να μιμηθώμεν την αναγεννωμένην φαιδράν και γελόεσαν φύσιν ... ο κοινοτικός χειμών παρήλθεν, η νυξ των παθών προέκοψεν, η*

ημέρα των μεγάλων έργων ήγγικε, το έαρ της νέας μας ζωής επεφάνη. Ο κοινοτικός χειμώνας ήταν η περίοδος κατά την οποία προετοιμαζόταν η έκδοση των Κανονισμών. Από το 1907 κυκλοφόρησαν τελικά το 1910 και αφορούσαν στη συγκρότηση και λειτουργία των κοινοτήτων. Η κοινότητα της Σμύρνης ταλανίστηκε έως να συνταχθούν και να τεθούν σε εφαρμογή αυτοί οι Κανονισμοί, οι οποίοι αποτελούν εξαιρετικό παράδειγμα και μελετώνται ιδιαίτερα. Ο εκάστοτε μητροπολίτης Σμύρνης ήταν ο πρόεδρος της Κεντρικής Επιτροπής και εκπροσωπούσε την Εκκλησία και την Κοινότητα Σμύρνης σε όλες τις εξωτερικές της σχέσεις. Επόπτευε δε, παράλληλα με τη Δημογεροντία και την Κεντρική Επιτροπή, την πιστή εκτέλεση του Κανονισμού. Η δράση του Χρυσόστομου ανέδειξε τον κεντρικό ρόλο της Εκκλησίας, ιδιαίτερα στη διαμόρφωση και ενίσχυση της ιδεολογίας της εθνικής συνείδησης.

Ο Χρυσόστομος έχει την αίσθηση ότι είναι ηγέτης, αυτοαποκαλείται άλλωστε Πνευματικός Αρχων του Ορθοδόξου Χριστιανικού λαού και επιθυμεί για το ποίμνιό του πρόοδο και ευημερία. Η επαρχία του, την οποία θεωρεί πλέον πατρίδα του, βρίσκεται όπως σημειώνει στην πρωτοπορία των εθνών της Ανατολής, δια την ημετέραν πόλιν, ήτις είνε το μετέχμιον του Ευρωπαϊκού και του Ασιατικού πολιτισμού. Οι κάτοικοί της έρχονται σε επαφή μετά των εκ της Εσπερίας πνεόντων νέων πνευμάτων και νέων αρχών, για το λόγο αυτό θεωρεί «ηθική υποχρέωση», όπως δια νέας ζωής ζωογονήσωμεν όλους τους παρ' ημίν θεσμούς και μορφωθώμεν και οργανωθώμεν εις ακμαίαν και ζώσαν κοινωνίαν. Λέει ότι: καταντά αδυσώπητος υπάρξεως απαίτησις και ανάγκη, διευκρινίζοντας ότι χρειάζεται να αναπτυχθεί πρώτον Εκκλησιαστική ζώήν γόνιμον εις έργα αληθινού Χριστιανικού βίου, δεύτερον δε να διαμορφωθεί παιδευτικόν σύστημα προωρισμένον να δώση όλον το πνευματικόν σθένος εις το Γένος μας και τρίτον να καλλιεργηθεί κοινωνικήν ... και Εθνικήν αλληλεγγύην, ήτις καθιστά εύρωστον οικονομικώς την κοινωνίαν και ανακουφίζει τα ατυχήματα των βιοπαλαιστικών συντριμμάτων.

Σχετικά με την ενδυνάμωση του ορθοδόξου εκκλησιαστικού φρονήματος ο Χρυσόστομος επαινεί στο όνομα της χριστιανικής αδελφότητας ΕΥΣΕΒΕΙΑ την ιδιωτική πρωτοβουλία. Όπως και ο προκάτοχός του Σμύρνης Βασίλειος αποσκοπεί στη διδασκαλία του θείου λόγου. Ο κλήρος λέει: δέον να υψωθή, κατά τε μόρφωσιν και ήθος εις στην θέσιν εκείνην από της οποίας και μόνης θα δυνηθή δια του λόγου και της υγιαινούσης διδασκαλίας και προ παντός δια του ζώντος παραδείγματος και της ευορκίας και της καθοσιώσεώς του εις τα υψηλά ιδεώδη να επιδράση ως κολοσσιαίων διαστάσεων δύναμις επί του συγχρόνου Χριστιανικού κόσμου σωτηρίως και ασφαλώς, επαπειλώντας τους τούτο καθηστερήσαντας ανάγκη να τεθή πλέον εις χρήσιν το κοιμηθέν Ποινικόν Δίκαιον της Εκκλησίας.

Γνώριζε ο Χρυσόστομος ότι στη Σμύρνη δεν θα είχε να αντιμετωπίσει τις διεκδικήσεις των άλλων ορθόδοξων εθνικών ομάδων, αλλά τον προσηλυτισμό σε άλλα δόγματα ή και θρησκείες. Κρούει λοιπόν τον κώδωνα του κινδύνου και μιλά γι' αυτούς οι οποίοι δεν εννοούσι ν'αφήσωσι ανεπηρέαστον την Ορθόδοξον συνείδησιν των τέκνων της, είτε οι πολέμιοι ούτοι ελλοχεύουσιν εν τοις ημετέροις σπλάχνοις, είτε κείνται έξω και μακράν της Εκκλησίας. Δηλώνει ότι: σεβόμενοι δε ημείς πρώτοι τας Θρησκευτικὰς πεποιθήσεις και ομολογίας πάντων των άλλων Χριστιανών άλλων Εκκλησιών, δεν θέλομεν ποτέ ανεχθή και επιτρέψει προσηλυτισμόν και άλλας ήκιστα Χριστιανικὰς ενεργείας προπαγανδιστών μηδέν κοινόν εχόντων και προς τον τόπον τούτον τον Οθωμανικόν και προς την Ανατολικήν ημών Εκκλησίαν. Προκειμένου να προσεγγίσει τις άλλες χριστιανικές εκκλησίες όμως λέει ότι θα ανοίξει τις φτερούγες του: θέλομεν τανύσει τας πτερύγας μας προς όσον το δυνατόν υψηλότερους ορίζοντας Χριστιανικής αλληλεγγύης και καλλιέργειας φιλικών και αδελφικών δεσμών.

Ο Χρυσόστομος ενδιαφέρεται επίσης για την εκπαίδευση του ποιμνίου του. Οφείλομεν λέγει σοβαρώτατα να σκεφθώμεν πως θέλομεν καταπαύσει το ρεύμα το πυκνούν τας φάλαγγας των ξενικών Σχολών. Προτείνει λοιπόν όχι μόνον την ίδρυση «νέων εμπορικών Σχολών», αλλά και Σχολών γλωσσών, βιομηχανικών και τεχνικών, σύμφωνα με τις επιταγές των νέων επιστημονικών δεδομένων, τα οποία η νεωτέρα Κοινωνιολογία και η σημερινή Παιδαγωγική ανέγραψαν ως βάσεις της νέας παιδείσεως και αγωγής. Ως νεωτεριστής όμως ο Χρυσόστομος διακηρύττει: Δεν αρκεί πλέον η συσσώρευσις γνώσεων εν τη κεφαλή και η μονομερής ανάπτυξις των νέων. Σήμερον η βιοπάλη της ζωής διεξάγεται εις τας νεωτέρας κοινωνίας ακατάπαυστος και λυσσαλέα υπό μυρίας μορφάς μέχρις αποπνιγμού δυστυχώς των μεγάλων ιδανικών και μέχρι διαφθοράς των νόμων της ηθικής. Απαιτείται να μορφώσωμεν άνδρας της νέας εποχής με δράσιν και χαρακτήρα. Αντιδιαστέλει το γνώναι και το ειδέναι με το βούλεσθαι και ενθουσιάν. Δεν αρκεί να γνωρίζει τις πολλά, δύναται να γνωρίζη ολιγώτερα, αλλά να έχη εν εαυτώ δύναμιν θελήσεως, δύναμιν χαρακτήρος, δύναμιν ενθουσιασμού και ήθους ακτινοβόλου. Εκτός από τη διδασκαλία της ιστορίας, και μάλιστα της νεώτερης, ιδιαίτατα την από της Αλώσεως και εφεξής, ο Χρυσόστομος ζητούσε να εδραιωθεί η γυμναστική, αφού τότε ήθελε να βαίνει παράλληλος και η σωματική εκείνη διάπλασις, ήτις θα δώση εις το Γένος μας ωραία και πλαστικά σώματα, σώματα με χαλυβδίνους ηρακλείους μύνας και βραχίονας του Σαμφών. Συνεχίζει ακόμη για την αγάπην του ύδατος και του αναπεπταμένου αέρος και του ελευθέρου φωτός, τον έρωτα εις την ρυθμικήν κίνησιν και εις την γυμναστικήν, την λατρείαν εις τα δάση και τα άνθη, τα οποία η αγαθοδότις δεξιά του Θεού εδημιούργησε δια την σωματικήν και ηθικήν επίρρωσιν και αναζωογόνησιν του ανθρώπου. Δεν ήταν ο ρομαντισμός ο οποίος ωθούσε

το Χρυσόστομο να μιλήσει με τα λόγια αυτά, αφού αμέσως έπειτα διευκρίνισε: *Ακριβώς δε η φυσική αυτή ζωή θα μας απαλλάξει από τα θλιβεράς εκείνας συνηθείας, όσας αποκτώσιν οι άνθρωποι οίτινες ζώσι νόθον και ψευδή βίον. Αμέσως μετά το γύρισμα του αιώνα, στην αυγή του 20^{ου} η ιατρική κλήθηκε να αντιμετωπίσει θανατηφόρες, μολυσματικές ασθένειες, όπως τη χολέρα, τον τύφο, τη φυματίωση, την πνευμονία και τη γρίπη, αλλά και άλλες όπως τη ραχίτιδα, οι οποίες τότε, χωρίς αντιβίωση, καλή τροφή και άσκηση δεν μπορούσαν να θεραπευθούν.*

Ο Χρυσόστομος ήταν ρεαλιστής και πρακτικός. Είναι γνωστό ότι η Σμύρνη εξαιτίας του εμπορίου και της μεγάλης δημογραφικής ανόδου παρουσίαζε τεράστιες κοινωνικές διαφοροποιήσεις. Τότε συγκροτήθηκε η μέση «ελληνική» αστική τάξη και σταδιακά δημιουργήθηκε ισχυρή εργατική. Στα αστικά κυρίως επαγγέλματα, αλλά και γενικότερα οι χριστιανοί υπερείχαν σημαντικά και συσσωματώνονταν σε επαγγελματικά σωματεία. Αναφέρεται μεγάλη ποικιλία αυτών των σωματείων, των μεγαλεμπόρων, καταστηματαρχών, μικρεμπόρων, εισαγωγέων-εξαγωγέων, αρτοποιών, κρεοπωλών, κ.ά. Οι σύλλογοι αυτοί εκφράζονταν μέσα από λέσχες και αθλητικούς συλλόγους, των οποίων ο αριθμός των μελών ήταν κλειστός και η προέλευσή τους από συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. Η διαμόρφωση όμως της κοινωνικής ομάδας με τα χαρακτηριστικά του προλεταριάτου είναι αυτή η οποία απασχολεί το Χρυσόστομο. Οραματίζεται λοιπόν εργατικά και μαθητικά συσσίτια, *άσυλα των ορφανών, άσυλα των κορασίων της υπηρεσίας, άσυλα μητέρων, συλλόγους και σωματεία ... σκοπούντα την ανάπτυξιν της υγείας, της ωραιότητος και της αντοχής εις τους νέους και τας νέας.* Η σκέψη του είναι για την εποχή του πρωτοποριακή, αφού αναθεωρεί την έκφραση της φιλανθρωπίας. *Με την εμφάνισιν συλλόγων προνοίας δι' ων ανακουφίζεται ο πτωχός, χωρίς να τείνη χείρα επαίτιδα. Συνεχίζει ότι: το παλαιόν σύστημα της παροχής ελεημοσύνης εις τους πτωχούς είνε έωλος και εσκωριασμένη συμπάθεια, η οποία μόνον την επαγγελματικήν επαιτείαν ευνοεί και αναπτύσσει. Ο άνθρωπος της σημερινής γενεάς πρέπει να μάθη ν' ανακουφίζεται εξ εαυτού δια της συναδελφώσεως και της αλληλεγγύης, αίτινες παρέχουσιν εις τον προσεταιριζόμενον, όταν ασθενή, νοσηλείαν και τροφήν, και εις τα τέκνα του εργασίαν και προστασίαν, όταν τύχη υπό το πλήγμα απροόπτου δυστυχήματος. Πέριξ του οφείλει να θέσει μόνος του ο εργάτης και βιοπαλαιστής δια της αλληλεγγύης των συναδέλφων του δίκτυον ασφαλιστικόν τοιούτον, ώστε να προστατεύη αυτόν και να ανακουφίζη εις τας εκτάκτους ανάγκας του. Αυτή είνε η αληθής ελεημοσύνη και η αληθής φιλανθρωπία ην εις ουδένα άλλον χρεωστέι ο άνθρωπος παρά μόνον εις εαυτόν.*

Ο τρόπος με τον οποίο θα πραγμάτωνε τα οράματά του ο Χρυσόστομος ήταν, όπως προαναφέρθηκε, ο Κανονισμός της κοινότητας, ο ίδιος άλλωστε είχε καλή γνώση των κοινοτικών αφού ο πατέρας του

ήταν δημογέροντας. Στοχεύει λοιπόν ψηλά, όταν λέει ότι θέλωμεν να ταχθώμεν εν τη πρωτοπορία επί κεφαλής των λαών της Ανατολής δια την αναγέννησιν της όλης φιλάτης μας συνταγματικής ταύτης πατρίδος. Και επίσης: Ο Ορθόδοξος Χριστιανικός κόσμος, και μάλιστα αι εις μεγάλην εντεύθεν ακτίνα εις το βάθος της Ασίας εξηπλωμένοι Κοινότητες αυτά προδοκώσι παρ' ημών και ουδαμώς συγχωρείται εις την μεγάλην Σμύρνην να φανή κατωτέρα των προσδοκιών της όλης κατ' Ανατολάς ομογενείας, ης αποτελεί την ένδοξον πρωτοποριάν και εμπροσθοφυλακήν. Γνωρίζοντας την πρόοδο των αρχαιολογικών ανασκαφών σε όλη τη Μικρά Ασία ζητά και από τους ακροατές του να αναλογισθούν, ότι όλες οι άλλες μεγάλες πόλεις, αυτές μάλιστα που αναφέρει η Αποκάλυψη, κείνται σε ερείπια. Μόνον η Σμύρνη απομένει ακμαία και χρειάζεται να αναλάβει τη μεγάλη αποστολή να μεταλαμπαδεύσει το φως της σε όλη την περιοχή. Που είνε, λέγει αι μεγάλοι Εκκλησίαι της πάλαι ποτέ Εφέσσου, των Σάρδεων, της Λαοδικείας, των Θυατείρων, της Φιλαδελφείας και της Περγάμου, ίνα παραλείπωμεν τας απωτέρας και μόνον περί των πλησιεστέρων λαλήσωμεν, όπου νυν, εξαιρουμένης της μεγάλης Σμύρνης, πτωχά μόνον λείψανα και σκιαί αρχαίας δόξης συναντώνται; Προτείνει λοιπόν την έναρξη συχνότερας επικοινωνίας και στενωτέρας ενώσεως και αλληλεγγύης των αγγέλων και των λαών των Εκκλησιών τούτων.

Κλείνει το λόγο του ο Χρυσόστομος επανερχόμενος στο ζήτημα του προσηλυτισμού. Είναι άλλωστε γνωστό ότι εκτός από τα θρησκευτικά τάγματα και τα σχολεία τους, στη Σμύρνη τυπώνονταν επίσης βιβλία των ετεροδόξων, τα οποία κυκλοφορούσαν και θα μπορούσαν δημιουργήσουν προβλήματα στους Ορθοδόξους. Προκειμένου να τον βοηθήσει στο έργο αυτό και για να ενισχύσει την Εκκλησία του, λίγο χρόνο μετά την εγκατάστασή του στη Σμύρνη, στις 28 Δεκεμβρίου 1910, στο ναό της Αγίας Φωτεινής, ο Χρυσόστομος χειροτόνησε τον μετέπειτα Αθηνών, τότε ιεροδιδάσκαλο Χρυσόστομο Χατζησταύρου, πρώτο μετά αρκετές εκατονταετίες επίσκοπο, τιτουλάριο, Τράλλεων.

Ο Χρυσόστομος τελειώνει το λόγο του με την ευχή να θεραπευθεί το εθνικό μας νόσημα του εγωισμού και της φιλαυτίας. Ο Κανονισμός της κοινότητας μόνον τότε θα λειτουργήσει και θα οδηγήσει τη Σμύρνη στην αποστολή της σε ολόκληρη τη Μικρά Ασία.

Ο Σμύρνης Χρυσόστομος στον ενθρονιστήριο λόγο του έδωσε τα στοιχεία της μελλοντικής του πορείας, προσδιόρισε τα ενδιαφέροντά του και για τον προσεκτικό μελετητή του κειμένου, προανήγγειλε το τέλος του. Αφέθηκε στον Κύριο και χρησιμοποιώντας αγιογραφικά χωρία λέει: ου ειμί, ω και λατρεύω και γίνου πιστός άχρι θανάτου και δώσω σοι τον στέφανον της ζωής. Στη Σμύρνη συνέχισε την εθνική του δράση, ενώ το έργο του επεκτάθηκε σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Αγάπησε τη πόλη και δεν την εγκατέλειψε ποτέ.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας.